

Tähelepanu säilitamise kestuse pikendamine - lapse jaoks märgatavate stiimulite esitamine koos positiivse kinnitusega. Tähelepanu ümberlülitamine stiimuleid asendades. Aistingud ja taj Üksikute tunnuste suunatud märkamine: ere valgus, liikuv objekt, heli, müra, objekti pind (temperatuur, sile/krobeline jne). Oma keha puutetundlikkuse arendamine. Mälu Mõne läheduses oleva tuttava objekti äratundmine 1–2 tunnuse alusel. Mõtlemine Elementaarne kaemuslik-praktiline mõtlemine: manipuleerimine esemetega, võimetekohane tegutsemine tuttava abivahendiga.	Taju Objekti ja tunnuste suunatud tajumine eri meeltega äratundmiseks (kuju, värvus, suurus; heli, müra, temperatuur, pinnaomadused). Esemetega manipuleerimine, sh koostegEVuses vastavalt nende funktsioonile. Mälu Objekti äratundmine mingil taustal 2–3 hulgast (suunamine näidise, sõna, žestiga). Sama funktsiooniga, kuid 1–2 tunnuse poolest erinevate objektide äratundmine. Mõtlemine Elementaarne kaemuslik-praktiline mõtlemine. Objekti ja abivahendi valimine 2–3 objekti hulgast koostegEVuses, mõne tuttava objekti valimine koostegEVuses, eeskuju ja/või korralduse alusel. Valik erinevate tunnustega objektide hulgast. Tegevusvahendi kasutamine stereotüüpsetes ja vähevarieeruvates tingimustes.	Taju Objekti ja toimingute geštalt- ja analüütiline taju (objektid eri asendis, eri taustal, tegevus eri asendis ja kohta muutes); nägemistaju välja laiendamine. Mälu Tuttavate objektide ja samade toimingute äratundmine igapäevastes varieeruvates tingimustes: paigutus ruumis, erinev taust, mõneti erisuguste tunnustega / erisuguste funktsioonidega objektid. Harjumustele toetuvate toimingute sooritamine koostegEVuses või iseseisvalt (protseduurimälu). Mõtlemine Elementaarne kaemuslik-praktiline mõtlemine lõimunult mälu kujutlustega. Objekti ja abivahendi valik 2–3 objekti hulgast eeskuju ja korralduse (sh žesti) ja mälu abil. Valik oluliselt erinevate ja vähe erinevate tunnustega objektide hulgast. Tegevusvahendi kasutamine varieeruvates tingimustes.
--	--	--

Motoorika Tunnetusprotsesside ja tegevuse eelduseks on mootorika areng: passiivsed liigutused koostegevuses ja imiteerimise järgi, esemete haaramine, hoidmine ja lahtilaskmine, omandatud liigutusstereotüüpide mitmekesistamine. Objektide jälgimine, liigutuste suuna, amplituudi, rütmi ja tempo muutmine. Motoorsete liigutuste imiteerimine esemetega ja ilma laua taga. Lihtsate toimingute sooritamise joonistamise, voolimise ja aplikatsioonitööde tegemise käigus. Motoorsete oskuste kujundamine: elementaarse tunnetustegevuse aktiveerimine liigutuste abil.	Motoorika Liigutuste sooritamine eeskuju järgi, vajaduse korral koosliigutused, žestide ja sõnaga suunatud liigutused. Liikumine ruumis, silma- ja käeliigutuste seostamine. Kahe või enama eri liigutuse korduv sooritamine (järjestikune, samaaegne). Motoorsete liigutuste imiteerimine esemetega ja ilma laua taga ja ruumis. Erinevate võtete kasutamine joonistamise, voolimise ja aplikatsioonitööde tegemise käigus. Motoorsete oskuste arendamine: elementaarne tunnetustegevuse aktiveerimine liigutuste abil.	Motoorika Liigutuste elementaare koordineerimine, liikumine ruumis, stereotüüpsete liigutusahelate sooritamine, liigutusrütmi muutmine, käe ja sõrmede liigutuste täpsuse harjutamine. Motoorsete liigutuste imiteerimine esemetega ja ilma, laua taga ja ruumis. Järjestikuste toimingute sooritamine käelistes tegevustes. Motoorsete oskuste laiendamine: Elementaarse tunnetustegevuse aktiveerimine liigutuste abil.
---	--	---

2. ÕPETAMISE PÕHIMÕTTED HOOLDUSÕPPES

Õpetamise põhieesmärk on ülesannete täitmine, sooritades elementaarseid liigutusi ja toiminguid abiga (sealhulgas ka füüsilise abiga), koostegEVuses, eeskuju järgi, jäljendades ja iseseisvalt.

I ARENGUTASE	II ARENGUTASE	III ARENGUTASE
I arengutasemel on õpetuse põhitaotluseks elementaarsete liigutuste ja toimingute sooritamise abiga, koostegEVuses, mõne liigutuse sooritamise imiteerides või iseseisvalt; sihipäraste liigutuste sooritamise füüsilise abiga ja stereotüüpsete liigutuste mitmekesistamine. Tuttavas situatsioonis pedagoogi intonatsioonile, mõnele sõnale või žestile reageerimine. Õpilaste emotsionaalsete seisundite diferentseerimine kohese tagasiside abil.	II arengutaseme põhitaotlus on õpitud lihtsate toimingute sooritamise stereotüüpses situatsioonis, mõne abivahendi kasutamine suunatult. Mõne omandatud stereotüüpse liigutusliku toimingu sooritamise variatiivsetes tingimustes (abivahendid, keskkond). Adekvaatne reageerimine pedagoogi intonatsioonile, mõnele sõnale või žestile tuttavas situatsioonis.	III arengutaseme põhitaotlus on omandatud praktilise toimingu ahela sooritamise variatiivsetes tingimustes (sama abivahend erinevas funktsioonis, erisugused vahendid samas funktsioonis, keskkond). Tegutsemisele ärgitatakse vajaduse korral lihtkorralduse, žesti, stimuleeriva kaasliigutuse, alustatud koostegEVuse, piktogrammi vm alternatiivse kommunikatsioonivahendi abil.

I arenguastmel on rõhuasetus õpilase kaasamisel enesetunnetusele aistingute tasandil, kontakti loomisel ja saavutamisel. Suhtlemine Häälelisele aktiivsusele, häälitsemisele ergutamine, hääle tekke stimuleerimine. Sõna tajumine signaali rollis (pidev kordamine) ja sümbolina (sõna ja eseme koosesitus). Suhtlemisvahendite õpetamisel arvestatakse õpilase füüsilist seisundit ja vaimset arengut. Õppetegevuse sisu ja vorm on tihedalt seotud reaalse situatsiooniga, millest sõltuvalt arendatakse võimalikult kõiki eri valdkondade tegevusi.	II arengutasemel on rõhuasetus õpilase kaasamisel lihtsasse koostegevusse, eneseteenindusse, jõukohaste osatoimingute/operatsioonide sooritamise abiga, mõnede sooritamise iseseisvalt. Suhtlemine Ühesõnalise korralduse, lihtsa situatiivse kõne mõistmine (lausung kuni 3 sõna), sõna/lausungi mõistmine tegevuses koos žesti/osutamisega. Alternatiivsete, tuttavate suhtlemisvahendite mõistmine. Aktiivsele suhtlemisele suunamine: oma vajadustest teatamine (sh soov kontakti astuda), vastamine pedagoogile; objektile/tegevusele osutamine vastavalt oma kõnearengu tasemele. Suhtlemisvahendite õpetamisel arvestatakse õpilase füüsilist seisundit ja vaimset arengut. Õppetegevuse sisu ja vorm on tihedalt seotud reaalse situatsiooniga. Arendatakse võimalikult kõiki eri valdkondade tegevusi. Kujundatavatest tegevustest lähtuvalt luuakse sobivaid õpikeskkondi.	III arengutasemel on rõhuasetus II arengutasemel omandatud oskuste täiustamine ja uute, võimetekohaste osaoskuste/oskuste õpetamine, õpilase kaasamine eneseteenindusse: harjumuspäraste osatoimingute/operatsioonide seostamine toimingute ahelaks, osatoimingute iseseisva sooritamise osakaalu suurendamine, mõne omandatud toimingu iseseisev sooritamine. Suhtlemine Elementaarne suhtlemine: situatiivsete repliikide (verbaalsed, alternatiivsed) mõistmine ja neile vastamine. Oma tegevuse ja vajaduste elementaarne sõnastamine/alternatiivsete vahenditega väljendamine. Korralduste mõistmine ja täitmine oma kogemuste piires. Suhtlemisvahendite õpetamisel arvestatakse õpilase füüsilist seisundit ja vaimset arengut. Õppetegevuse sisu ja vorm on tihedalt seotud reaalse situatsiooni ja sobiva õpikeskkonnaga. Arendatakse võimalikult kõiki eri valdkondade tegevusi. Kujundatavatest tegevustest lähtuvalt luuakse varieeruv igapäevaelu arvestav õpikeskkond.
--	---	---

Õpilaste füüsiline areng ja vaimsed võimed on oluliselt erinevad. Seetõttu varieeritakse tegevusi, abivahendeid, abi osutamist ja oskuse omandamiseks kuluvat aega iga õpilase individuaalseid võimeid ja iseärasusi arvesse võttes. Emotsionaalne arendamine Positiivsete elamuste esilekutsumine minimaalsete edusammude eest (füüsiline kontakt, naeratus, toon). Positiivse emotsiooni kestuse pikendamine. Õpilastele meeldiva elu- ja õpikeskkonna loomine. Oluline on õpilase põhivajadustest märku andmise õpetamine	Õpilaste füüsiline areng ja vaimsed võimed on oluliselt erinevad. Seetõttu varieeritakse tegevusi, abivahendeid, abi osutamist ja oskuse omandamiseks kuluvat aega vastavalt iga õpilase individuaalseid võimeid ja iseärasusi arvesse võttes. Emotsionaalne arendamine Positiivsete emotsioonide toetamine ning hoidmine toimingute/operatsioonide sooritamise ajal ja järel. Negatiivsete emotsioonide pärssimine, rahulikumale käitumisele positiivse hinnangu andmine. Oluline on õpetada õpilasi oma põhivajadustest märku andma, motiveerida iseseisvalt tegutsema, toetades iseseisvat tegutsemist võimalikult täpselt reguleeritud abiga.	Õpilaste füüsiline areng ja vaimsed võimed on oluliselt erinevad. Seetõttu varieeritakse tegevusi, õpisiituatsioone, abivahendeid, suhtlemisvahendeid, abi osutamist ja oskuse omandamiseks kuluvat aega vastavalt iga õpilase individuaalseid võimeid ja iseärasusi arvesse võttes. Emotsionaalne arendamine Emotsioonide minimaalne intellektuaaliseerimine, sh negatiivsete emotsioonide pärssimine, positiivse hinnangu andmine oodatud käitumisele ja osatoimingute ahela oodatud tulemusele. Õpilase positiivne toetamine variatiivsetes situatsioonides, õpilasele mõistetavate piirangute rakendamine: intonatsioon, EI-hinnang, kontakti vähendamine. Oluline on õpetada õpilasi oma põhivajadustest mõistetavalt (verbaalsete või alternatiivsete vahenditega) märku andma.
--	---	---

3. TAOTLETAVAD PÄDEVUSED HOOLDUSÕPPES

I ARENGUTASE	II ARENGUTASE	III ARENGUTASE
I arengutaseme lõpuks õpilane: 1) märkab läheduses olevaid objekte; tunneb ära temaga tegelevad inimesed; 2) tajub lähiümbruses asetsevaid objekte (sh erisugusel taustal); 3) sooritab stereotüüpseid liigutusi ja tegevusakte koostegEVuses ja imiteerimise teel; 4) hoiab kätte pandud esemeid; haarab esemeid, (ühe/kahe käega), manipuleerib nendega ja laseb käest lahti; 5) tunneb enamasti ära tuttavad žestid; 6) reageerib kontaktile (hääL, puudutus, sõna) liigutuste, žestide ja hääLitsustega, otsib mõnikord kontakti; 7) annab märku mõnest oma põhivajadusest; 8) suudab suunatult säilitada tähelepanu (rohkem kui 2 sek); 9) stereotüüpsetes situatsioonides märkab talle suunatud kontaktipüüdlust, reageerib adekvaatselt 10) intonatsioonile, žestidele ja mõnele tuttavale sõnale;	II arengutaseme lõpuks õpilane: 1) märkab ja tunneb ära 2–3 objekti hulgast mõne tuttava objekti; 2) tajub objekte eri meeltega, märkab 2–3 eristavat tunnust; 3) sooritab varieeruvates situatsioonides stereotüüpseid liigutusi ja tegevusakte koostegEVuses ja imiteerimise teel, suudab seostada silma- ja käeliigutusi (vajaduse korral suunatult); 4) kasutab tuttavat tegevusvahendit stereotüüpsetes ja vähevarieeruvates tingimustes; 5) reageerib enamasti adekvaatselt suhtlemises kasutatavatele tuttavatele vahenditele (žestid, sõnad, pildid jne); 6) reageerib alternatiivsetele suhtlemisvahenditele või lihtsale situatiivsele kõnele võimetekohaselt; 7) annab oma vajadustest (sh soovist kontakti astuda) arusaadavate keeleliste ja/või alternatiivsete vahenditega märku; 8) suudab koostegEVuses valikuliselt	III arengutaseme lõpuks õpilane: 1) märkab ja tunneb oma kogemustele toetudes ära objekti selle funktsiooni järgi (sh varieeruvates tingimustes); 2) tajub objekte eri meeltega, märkab eristavaid tunnuseid; 3) koordineerib (vajaduse korral abiga) sõltuvalt tegevusest oma liigutusi ja liikumist ruumis; 4) kasutab tuttavat tegevusvahendit varieeruvates tingimustes; 5) reageerib adekvaatselt lähtuvalt situatsioonist suhtlemises kasutatavatele tuttavatele vahenditele (sh varieeruvates olukordades); 6) mõistab situatiivseid repliike ja vastab neile oma kogemuste ja suhtlemisvahendite valdamise (sh kõne arengu) taseme piires; 7) teatab arusaadavalt oma vajadustest (sh soovist kontakti astuda) keelelisi ja/või alternatiivseid vahendeid kasutades; 8) säilitab tähelepanu harjumuspärasest tegevuses (mõnest osatoimingust koosnev

11) sooritab mõnda eneseteeninduseks vajalikku liigutust füüsilise abiga.	tähelepanu suunata; 9) reageerib adekvaatselt intonatsioonile, žestidele ja mõnele tuttavale sõnale/lausungile tegevussituatsioonides; 10) osaleb eneseteeninduses, sooritab mõningaid jõukohaseid operatsioone/osatoiminguid iseseisvalt.	ahel); 9) reageerib ja vastab adekvaatselt arusaadavatele korraldustele; 10) sooritab eneseteeninduseks vajalikke toiminguid omandatud oskuste piires iseseisvalt.
--	---	---

4. HOOLDUSÕPPE JAOTUS TEGEVUSVALDKONDADE KAUPA

4.1 TEGEVUSVALDKOND: MOTOORIKA

Õppeaine kirjeldus ja eesmärgid

Õpilaste motoorsed oskused ja füüsiline areng on lapse tervikliku arengu alus. Motoorika arendamise eesmärk on suunata õpilast oma keha paremini tunnetama ja arendada jäme- ja peenmotoorika oskusi. Õpetaja tagab igapäevase eneseteenindusega toimetulekuks parimad võimalused. Motoorsed oskused on põhiline teabe hankimise vahend, need omakorda mõjutavad kognitiivsete protsesside arengut. Motoorika areneb läbi igapäevaste tegevuste (riietumine, söömine, prügi korjamine, koristamine) ja plaaniliste arendavate tegevuste kaudu liikumistundides ja jalutuskäikudel.

Keha tunnetamist harjutatakse veeprotseduurides, Grossi süsteemi järgi liikumises ja võimlemises Knill meetodi järgi, samuti kiikudes ja erinevate sensorsete vahendite abil.

Peenmotoorika areneb käeliste tegevuste kaudu, näiteks käsitöötunnis (paberi rebimine, kleepimine, joonistamine, liimimine jne) ja erinevate mängude kaudu.

Motoorsete oskuste arendamisel arvestatakse õpilase abivahendite vajadusega (näit tegevused lauda taga istudes, käimisraamis, ratastoolis).

MOTOORIKA ÕPITULEMUSED

I ARENGUTASE	II ARENGUTASE	III ARENGUTASE
1) Talub füüsilist kontakti / puudutamist; 2) liigub talle omasel viisil; 3) hoiab kättepandud eset keha keskjoonel, keskjoont ületades.; 4) kohaneb abivahenditega, reageerib positiivselt asendimuutustele; 5) istub toetatuna või iseseisvalt; 6) seisab seisulaua; 7) sooritab aktiivselt mõne sihipärase liigutuse (sirutab iseseisvalt kätt, jalga, pöörab pead); 8) omab elementaatselt ettekujutust oma kehast ja kehaosadest; 9) liigub võimalusel tasakaalu hoides jõukohasel viisil (istub, tõuseb, seisab, roomab, käib, pöörab pead); 10) imiteerib laua taga istudes motoorseid liigutusi esemetega ja ilma; 11) sooritab lihtsaid liigutusi joonistamise, voolimise ja aplikatsiooni tegemise käigus.	1) Hoiab joomise ajal tassist (vähese abiga); 2) orienteerub oma lähiümbruses; 3) tegutseb sihipäraselt mõne tuttava esemega- haarab, hoiab, võtab, paneb.; 4) matkib üksikuid liigutusi; 5) omab vähest motiveeritust tegutsemiseks koos täiskasvanuga (liigutuslik tasand); 6) talub füüsilist kontakti pikema aja vältel. 7) istub, seisab vähese abiga, toetatult, iseseisvalt. 8) liigub abivahendiga vähese abiga, iseseisvalt. 9) omab ettekujutust oma kehast ja kehaosadest; 10) sooritab sihipäraseid liigutusi pea, käte, kere ja jalgadega; 11) koordineerib käte liigutusi harjutuste sooritamisel lähiümbruses olevate esemetega; 12) imiteerib motoorseid liigutusi laua taga istudes/seistes esemetega ja ilma; 13) kasutab joonistamisel, voolimisel ja aplikatsioone tehes erinevaid tehnikaid.	1) Sööb ise lusikaga; 2) hoiab ise joomise ajal tassist; 3) saab hakkama mõne riietuseseme selgapaneku või äravõtmisega; 4) liigub talle omasel viisil tuttavas igapäevaümbruses; 5) ületab eettuleva takistuse õpitud viisil 6) istub, seisab omandatud viisil, iseseisvalt. 7) reageerib adekvaatselt ja kasutab tegevus- ja abivahendeid. 8) sooritab liigutuslikult igapäevaseid rutiinseid liikumisi ja liigutamist nõudvaid tegevusi. 9) valdab põhilisi liikumisviise (roomab, käib, jookseb); 10) sooritab kätega sihipäraseid liigutusi, tegutsedes praktilise tegevuse käigus esemetega; 11) imiteerib motoorseid liigutusi laua taga ja ruumis; 12) sooritab järjestikuseid liigutusi käelise tegevuse käigus.

MOTOORIKA ÕPPESISU

I ARENGUTASE	II ARENGUTASE	III ARENGUTASE
ÜLDMOTOORIKA		
Füüsiline kontakt Füüsilise kontaktiga harjutamine. Füüsilisele kontaktile positiivselt reageerimine lühikese aja vältel. Positiivne reageerimine kehaasendi muutmisele. Üld-, näo- ja jäsemete massaažid. Passiivsete liigutuste sooritamise koostegutses. Tasakaal Positiivne reageerimine erinevatele asendimuutustele. Seismine seisulaul. Individuealsetele eeldustele ja võimetele vastav liikumine. Lühiajaline abita seismine. Kõndimine abiga, abivahendiga.	Füüsiline kontakt Füüsilisele kontaktile positiivselt reageerimine pikema aja vältel. Individuealsetele eeldustele vastav jäsemete liigutamine, liikumine. Käe keeramine randmest: eseme väljakallamine (nõust, karbist). Toidu võtmine taldrikult lusikaga. Aktiivne liigutuste sooritamine jäsemetega Üld-, näo- ja/või jäsemete massaažid. Tasakaal Istumine iseseisvalt (ratas-) toolis, põrandal. Astumine abiga pingi/kaldpinna peale, maha. Hüppamine koostegutses (ka istuvas asendis) batuudil. Seismine toe najal vähese abiga. Seismine iseseisvalt toe najal. Käimine käpuli, abiga, abivahendiga (rollaator), iseseisvalt. Lühiajaline abita seismine. Kõndimine vähese abiga, liikumine abivahendiga.	Füüsiline kontakt Füüsilisele kontaktile positiivselt reageerimine kogu tegevusaja vältel. Liikumine koos kaaslastega rivis, ringis, sh ringmängus. Jäsemete ja keha liigutamine vastavalt individuealsetele eeldustele. Liikumine sõltuvalt füüsilisest arengust. Üld-, näo- ja/või jäsemete massaažid. Tasakaal Juhendamise korral varbseinal üles-alla ronimine (vajaduse korral abiga); allaronimine juurdevõtusammuga.. Hüppamine batuudil iseseisvalt (ka istuvas asendis). Kükitamine toest kinni hoides. Sõitmine veloergomeetril. Seismine iseseisvalt (vajadusel tuge kasutades) Seismine ühel jalal toest kinni hoides. Individuealsetele eeldustele ja võimetele vastav liikumine abiga, abivahendiga või iseseisvalt.

Jäsemete liikuvus Oma käte ja jalgade liigutamine koostegevuses. Vastavalt võimetele ja eeldustele: käe sirutamine küünarliigesest, õlaliigesest; käe kõverdamine küünarliigesest, õlaliigesest; randmeliigese kõverdamine, sirutamine; jalgade kõverdamine, sirutamine. Kehatunnetus Kehaasendi muutmine: keeramine kõhult seljale, seljalt kõhule abiga, vähese abiga, iseseisvalt. Reageerimine ebamugavale asendile. Positiivne reageeri kehaasendi muutmisele (Knill- programmi järgi). Positiivne reageerimine veeprotseduuridele, vibroakustilisele- /vesivoodile. Oma keha tunnetamine teraapiapallil, kiigutamisel küljelt küljele.	Jäsemete liikuvus Individuaalsetele eeldustele vastav jäsemete liigutamine, liikumine: käe keeramine randmest: eseme väljakallamine (nõust, karbist), lusikaga taldrikult toidu võtmine. Liigutuste sooritamisel liigutusamplituudi muutmine, suurendamine. Kehatunnetus Ebamugavas asendis olles oma kehaasendi muutmine vähese abiga, iseseisvalt. Oma kehaosadele osutamine (patsutamine) koostegevuses, ettenäitamisel (Knilli järgi). Kohanemine kiigutamisega: küljelt-küljele, ette-taha.	Jäsemete liikuvus Jäsemete ja keha liigutamine vastavalt individuaalsetele eeldustele. Liigutuste sooritamine, käte ja jalgade koostegevus liigutuste tempot ja amplituudi muutes. Individuaalsetele eeldustele ja võimetele vastava liigutusamplituudi saavutamine. Kehatunnetus Liigutuste sooritamine, käte ja jalgade koostegevus liigutuste tempot ja amplituudi muutes. Seisimine iseseisvalt (vajaduse korral tuge kasutades). Seisimine ühel jalal (toest kinni hoides). Oma kehaosade äratundmine. Knill- programmi sooritamine individuaalsetele võimetele vastavalt. Situatsioonis sobiva kehaasendi valimine tegevuseks. Kiigutamine ja kiikumine.
---	--	--

Liikumine Ühest kohast teise liikumine end veeretades; liikumine selili, jalgadega lükates; roomamine kõhuli ja põlvili; neljakäpukil roomamine; liikumine käpuli, põlvili, istuli; tõusmine toe najal põlvili, püsti; istumine kohandatud (ratas)toolis; istumine (abiga, iseseisvalt) pörandal, toolil; pealiigutused (pea tõstmine, hoidmine, pööramine); kere pööramine lamavasse/istuvasse asendisse; pööramine seljalt kõhuli ja tagasi; käte/jalgade sirutamine ja painutamine; tõusmine jalgadele toe abil; pörandalt/toolilt tõusmine, ümberistumine pörandale/toolile; vertikaalasend vertikalisaatori abil; lühiajaline vabalt seismine; kerepöörded seistes; painutamine külgedele; painutamine pörand suunas ja tagasi algasendisse; käteliigutused (ette, üles, külgedele); otsesuunaline kõnd esemetele/mööblile/spetsiaalsetele abivahenditele toetudes; otsekõnd käest kinni hoides; kõnd etteantud suunas; kiikumine suure palli peal; väikestest takistustest üleastumine käest kinni hoides;	Liikumine Astumine abiga pingi/kaldpinna trepiastmete peale, maha; roomamisele ergutamine pingil, roomamine läbi tunneli (nt toolirida); pea pööramine/kallutamine; keha painutamine külgedele; painutamine pörand suunas ja algasendisse tagasi; käte liigutused (ette, üles, külgedele); neljakäpukil roomamine eesmärgi suunas (ese); neljakäpukil roomamine takistuste alt läbi ja tunnelis; kõnd etteantud suunas; kõnd mööda etteantud trajektoori (ring jne); kõnd peatustega, pööretega; kõnd tempomuutusega; paariskõnd; ringiskõnd; kõnd erinevatest materjalidest radadel; kõnd ümber takistuste; kõnd väikesi takistusi ületades; kõnd väikese esemega käes; kõnd trepil juurdevõtusammuga, hoides kinni käsipuust ja täiskasvanu käest; ronimine üles ja tagasi mööda varbseina (kuni 1 m); varvastele tõusmine, hoides käest/toest; kõndimine kikiarvul (mõned sammud); hüppamine, jalgu vaevu pörandalt tõstes; hüppamisele ergutamine;	Liikumine Liikumine sõltuvalt füüsilistest võimetest, kas iseseisvalt või abiga; liikumine tasapinnal, trepil, kaldpinnal, vajadusel toest kinni hoides. Liikumine orientiire arvestades (mööda rada kulgemine, märgistustele astumine, märkide vahel liikumine); liikumine ratastooliga, seda ise edasi lükates (vajadusel abiga); kõnd üksteise järel kolonnis; tagurpidikõnd; kõnd mööda võimlemispinki; kõnd mööda kaldpinda; kõnd, hoides erinevaid esemeid käes (sh kõnd mööda treppi); liikumine tempomuutusega (kõnd-jooks); kõnd liikumissuuna muutmisega; kõnd vahelduva sammuga mööda treppi; kõnd enda järel eset (kelk, auto) tirides; kükitamine; seismine ühel jalal; kõnd kirivarvul; ronimine mööda varbseina üles ja alla; takistustest üleastumine/üle hüppamine; hüpped kõrgenduselt/astmelt; hüpped liikumisega ette/taha/küljele; hüpped suurel pallil; hüpped batuudil; kiikumine kiigel; mäkketõus ja allasõit kelguga; lumesõja mängimine;
--	--	---

kelgul istumine.	hüppamine kätest hoituna (ka istudes) batuudil; seismine ühel jalal lühiajaliselt; suurel pallil istudes hüpitamine; kõnd võimlemispingil toetamisega; kõnd mööda kaldteed toetamisega; kiigel hoo tegemine, kasutades keha ja jalgu; lumesõja mängimine; kelgutamine.	liikumine koos kaaslastega ravis, ringis, sh ringmängus; oma keha tõmbamine ja tõukamine juhendaja kätest kinni hoides, oma käte abil pingil edasi liikudes;
Kohanemine ratastooliga, istumine ratastoolis.	Liikumine ratastooliga, ise seda edasi lükates (vajadusel abiga).	Idiivduaalsetele eeldustele ja võimetele vastav liikumine ratastooliga;
PEENMOTOORIKA		
Silma-käe koostöö Kättepandud eseme hoidmine; kättepandud eseme lahtilaskmine. eseme hoidmine silinderhaardes (kämblavõte), pealthaardes hoidmine; eseme (sh lusika) haaramine silinderhaardes, pealthaardes; eseme (sh palli) eemale lükkamine koostegevuses; palli veeretamine koostegutsemisel; lusika suu juurde viimine abiga.	Silma-käe koostöö Väikeste esemete korjamine näpitsvõtet kasutades; esemete sihipärane võtmine, ümberpaigutamine (rõngaste võtmine pulga otsast, tikkude asetamine auku, klotside võtmine augulaualt vm); sihipärane manipuleerimine esemetega (liigutamine, võtmine, andmine, panemine); palli eesmärgistatult veeretamine ja viskamine; esemete sihipärane paigutamine abiga, vähese abiga üksteise sisse, klotsidest torni ladumine; plastiliini rullimine, kritseldamine kriidiga, pliiatsiga abiga, vähese abiga.	Silma-käe koostöö Käe- ja sõrmeliigutuste võimetele vastav sihipärane kasutamine eneseteeninduses ja arendavates tegevustes; plastiliini rullimine, kritseldamine (digitaalpromotsioonvõte); keeramine: purgikaane keeramine, mutri keeramine poldile vms; paberi rebimine ja voltimine; esemete sihipärane paigutamine (üksteise sisse, klotsidest torni ladumine); lusika suu juurde viimine iseseisvalt; klotside ladumine.

Kahe käe koostöö Kättepandud eseme hoidmine kahe käega; kättepandud eseme toomine keha keskjoonele; eseme võtmine vasaku käega vasakult poolt ja üle keskjoone paremale viimine; eseme võtmine parema käega paremalt poolt ja üle keskjoone vasakule viimine; parema käega vasakult poolt võtmine ja üle keskjoone paremale viimine; vasaku käega paremalt poolt võtmine ja üle keskjoone vasakule viimine. oskus ese käest lahti lasta; eseme haaramine ja hoidmine peos lühiajaliselt; eseme haaramine ja hoidmine, lamades selili/kõhuli; eseme haaramine ja hoidmine parema/vasaku käega; eseme panemine ühest käest teise; eseme haaramine ja hoidmine kahe käega; esemega manipuleerimine; suurte rõngaste toppimine varda otsa; suurte detailide asetamine aukudesse; ehitised 2-3 kuubikust; palli veeretamine/lükkamine endast eemale, palli maast tõstmine; passiivsed tegevused kätega vees, liivas, hernestes jne. Silma-jala koostöö Eseme endast eemale tõukamine jalaga: külili asendis, selili, istuli asendis; jalaliigutuste jälgimine.	Kahe käe koostöö Esemete ühendamise ja lahtitõmbamise koostegevuses, iseseisvalt (klotsid); takjaga ühendatud esemete eraldamine aluselt koostegevuses; paberi rebimine koostegevuses, vähese abiga; esemetega manipuleerimine (väljavõtmine, sisse ja ümbertõstmine) peopesaga/sõrmeotstega; väikeste esemete ümbertõstmine käega/lusikaga; ümberpuistamine ühest anumast teise; ümberkallamine ühest anumast teise (lehtri abil ja ilma); väikeste esemete viskamine anumasse; rõngaste toppimine vardasse; suurte helmeste (nööpide) nööriks; 3st ja enamast kuubikust ehitise tegemine; mosaiigidetailide asetamine tassikestesse; karpide, purkide, tuubide avamine/sulgemine; pesulõksude kinnitamine ja lahtivõtmine; palli veeretamine kaare alt läbi, väravasse, esemete vahel; palli viskamine üles; palli viskamine põrandal asetsevasse korvi. Silm-jalg koostöö Palli löömine jalaga.	Kahe käe koostöö Palli sihipärane viskamine (korvi, märgi pihta jne) ja püüdmine; esemete ümbertõstmine peoga/sõrmedega/pinsetihaardega; esemete sisse panemine (tassid, pusled, mosaiigid jne); toppimine (rõngad varda otsa, helmed nööriks jne); keeramine (lahti- ja kinnikeeramine); avamine ja sulgemine (purged, karbid, ukSED, aknad jne); vajutamine/surumine (nupp/lüliti); anumate täitmine (kuivained, liiv, vesi); sisse kaevamine/välja kaevamine (kuivained, liiv jne); ümbervalamine/ümberpuistamine (ühest anumast teise); kuubikutest ehitiste tegemine; pallivisked täiskasvanule ja korvi; palli püüdmine kahe käega; palli ülesviskamine; palli sihtmärki viskamine; sihipärane manipuleerimine esemetega (liigutamine, võtmine, andmine, panemine); võimetele vastav tegutsemine kahe käega. Silm-jalg koostöö Palli löömine suunatult. Palli löömine mõlema jalaga.
---	---	---

Liigutuste imiteerimine Majapidamisesemetega manipuleerimine laua taga; mänguasjadega liigutuste imiteerimine laua taga; jämemotoorika liigutuste imiteerimine. Käeline tegevus Pintsli, pliiatsi, käsna käes hoidmine; värvilaikude tegemine sõrmede, suure pintsli ja käsnaga; suvaliste pintsli tõmmete/kriipsude tegemine sõrmede, pintsli ja pliiatsiga; plastiliini ja savi käes soojendamine ja sõtkumine; tervest tükist tükikeste rebimine; paberi kortsutamine käes; liimi määrimine aplikatsiooni detailile; detaili kleepimine alusele.	Liigutuste imiteerimine Laua taga istudes esemetega/mänguasjadega liigutuste imiteerimine; liigutuste imiteerimine laua taga istudes ilma esemeteta; jämemotoorika liigutuste imiteerimine püsti seistes; sõrmegümnaastika elementide imiteerimine (sõrmede, rusika ja pintsli). Käeline tegevus Pintsli joonistamine vajutamise meetodil: värvi sisse kastmine, pintsliotsaga vajutamine; põhielementide joonistamine (pintsli tõmbed, täpid, jooned, lained); paberilehe värvimine rulliga (kasutades digivahendeid); tervest plastiliinitükist tükikese rebimine, väljapigistamine, väljavenitamine; plastiliini rullimine pikisuunaliste/pöörlevate liigutustega; plastiliini šablooni järgi tükeldamine; paberi voltimine joonte järgi; paberi kortsutamine/rebimine; valmis aplikatsioonidetailide liimiga katmine ja kleepimine alusele.	Liigutuste imiteerimine Liigutuste imiteerimine esemetega ja ilma, laua taga ja ruumis; kahe- ja enamaosaliste järjestikuste tegevuste imiteerimine; täiskasvanu lihtsate liigutuste jäljendamine; sõrmegümnaastika (täiskasvanu liigutuste jäljendamine). Käeline tegevus Värvimine kontuuri piires (digivahendeid kasutades) pliiatsiga, pintsli, käsnaga; kontuurpildi täitmine punktide/joonekestega; trükkimine erinevate esemetega (templid, pulgad, käsn jne); voolimine (osadeks jagamine, ühendamine, plastiliini kuju muutmine); paberi töötamine (kortsutamine, voltimine, rebimine); kääridega lõigete tegemine; valmisdetailidest lihtsa esemeaplikatsiooni valmistamine;
--	--	---

4.2 TEGEVUSVALDKOND: SOTSIAALSED OSKUSED

Õppeaine kirjeldus ja eesmärgid

Sotsiaalsed oskused arenevad interaktsioonis nii sotsiaalse kui ka materiaalse maailmaga. Oluline on arendada õpilases kontakti loomist ja hoidmist füüsilisel ja emotsionaalsel tasandil, õpetada väljendama oma tundeid, mõistma teiste inimeste tundeid ning tegutsema koos täiskasvanute ja lastega.

Emotsioonide reguleerimine ja enesekontroll on olulised võtmesõnad sotsiaalsete oskuste omandamisel. Erilist tähelepanu pööratakse emotsioonide väljendamisele ja käitumisoskuste kujundamisele põhimõttel TOHIB / EI TOHI. Sotsiaalsete oskuste tase on otseses seoses lapse üldise võimega olukorraga toime tulla. Oluline on, et täiskasvanud teeksid koostööd ja lepiksid omavahel kokku kasutada lapsega suhtlemisel ühtesid ja samu suhtlusvahendeid ja -meetodeid. Tähtis on kasutada erinevaid visuaalseid materjale ja anda võimalikult lühikesi ja konkreetseid juhiseid.

SOTSIAALSETE OSKUSTE ÕPITULEMUSED

I ARENGUTASE	II ARENGUTASE	III ARENGUTASE
1) Reageerib (mingil viisil) kontaktipüüdlustele; 2) huvitub kontaktist temaga iga päev tegeleva täiskasvanuga; 3) omab esmast ettekujutust endast ja lähiümbrusest; 4) oskab tervitada, hüvasti jätta ja tänada; 5) otsib kontakti täiskasvanute ja lastega; 6) mängib koos täiskasvanuga lihtsaid mängu; 7) täidab lihtsaid korraldusi; 8) orienteerub klassiruumis, koolihoones (klass, söökla, tualettruum) ja kooli territooriumil; 9) väldib ohte (kuum toit, tänavaliiklus jne).	1) Märkab enda kõrval teist last ja/või täiskasvanut; 2) orienteerub oma lähiümbruses; 3) otsib mingil viisil kontakti tuttava täiskasvanuga, vahel kontakti teiste lastega; 4) kasutab (meeldetuletamisel) lihtsaid õpitud käitumismalle; 5) kasutab žeste/pilte/sõnu tervitamiseks, hüvastijätmiseks, tänamiseks ja vabandamiseks; 6) omab ettekujutust endast, enda/teiste asjadest ja lähiümbrusest; 7) nimetab nimesid / valib nimepidi (perekond, kool); 8) eristab enda/teiste asju (mänguasjad, riietus); 9) orienteerub klassiruumis, koolihoones, kooli territooriumil ja lähiümbruse tänaval; 10) mängib koos täiskasvanu ja lastega mängu; 11) järgib kooli päevakava; 12) väldib ohte (kuum toit, tänavaliiklus); 13) järgib avaliku ruumi käitumisreegleid.	1) Mõistab ööpäeva ja koolinädala rütmi igapäevaste korduvate tegevuste kaudu; 2) reageerib adekvaatselt tuttavatele olusituatsioonidele; 3) mängib mängu täiskasvanute ja lastega, järgides mängureegleid ja -järjekorda; 4) osutab õpitud tuttavatele inimestele; 5) oskab anda märku abivajadusest või endaga seoses olevast hädaolukorrast; 6) oskab tegutseda kordamööda täiskasvanuga / teise lapsega, ootab tegevustes oma järjekorda. 7) väljendab hellust ja heameelt; 8) omab ettekujutust endast, oma/teiste asjadest, tuttavatest/tundmatutest inimestest; 9) nimetab nimesid / valib nime järgi (kodu/kool); 10) orienteerub klassiruumis, koolihoones, kooli territooriumil ja lähiümbruse tänaval; 11) kasutab žeste/pilte/sõnu tervitamiseks, hüvastijätku, tänamiseks ja vabandamiseks; 12) täidab täiskasvanu korraldusi; 13) järgib avaliku ruumi käitumisreegleid; 14) valib oma/teiste asjad (mänguasjad, riietus).

ÕPPESISU: SOTSIAALSED OSKUSED

I ARENGUTASE	II ARENGUTASE	III ARENGUTASE
Sotsiaalsed eeluskused. Täiskasvanu, teise lapse märkamine (vaatamine, puudutamine). Patsutus-/ plaksutusliigutuste sooritamine koos täiskasvanuga. Kontakti loomine ja säilitamine Häälitsemine endale tähelepanu tõmbamiseks. Füüsilise kontakti otsimine täiskasvanuga. Tegutsemine peegli ees: enese peegelpildi märkamisele ergutamine. Sisulise kontakti loomine lapsega.	Kontakti loomine ja säilitamine Emotsionaalse, sisulise kontakti saavutamine lapsega: Füüsilise kontakti otsimine täiskasvanuga. Lühiajalise füüsilise kontakti saavutamine teise inimesega, Käest kinni võtmine/hoidmine. Naabrile käe ulatamine ringis. Enda märkamine peeglis. Reageerimine oma peegelpildile (naeratamine, häälitsemine). Tegutsemine teise lapsega kõrvuti. Peitusemängu mängimine. Abivajadusest märku andmine. Kordamööda tegutsemine koostegEVuses täiskasvanuga. Positiivne reageerimine vastuseks kõnetamisele (tuttav, täiskasvanu, teine laps)	Kontakti loomine ja säilitamine Füüsilise kontakti saavutamine ja hoidmine täiskasvanuga. Käest kinni hoidmine koostegEVuses. Hoidumine kaaslaste asjade (mänguasjad, toit) loata kasutamisest. TegEVustes oma järjekorra ootamine. Kordamööda tegutsemine koos täiskasvanuga, teise lapsega. Täiskasvanu tegEVuse jäljendamine läbi peegli Küsimise peale mõnele oma rühmakaaslasele osutamine. Helluse ja heameele väljendamine. Naeratamine vastuseks kõnetamisele, naeratamine positiivse emotsiooni väljendamiseks (tuttav, täiskasvanu, teine laps). Maiustuste ja asjade jagamine teistega. Suunamisel rühmakaaslasele abi osutamine. Pinginaabriga paralleelselt tegutsemine st. on ühine töölaud, aga oma ülesanne. Naeratamine vastuseks kõnetamisele positiivse emotsiooni väljendamiseks (tuttav, täiskasvanu, teine laps)

Koostöö täiskasvanutega Lubavate ja keelavate korralduste (žestide) täitmine. Viisakusžestide/-piltide/sõnade kasutamine (tervitab, jätab hüvasti, tänab). Nõuete „praegu-hiljem“ täitmine. Kompimismängud täiskasvanuga (Vares, patsumäng jne). Mängud palliga/autoga (veeretamine, tõukamine) koos täiskasvanuga. Mängud klotsidega koos täiskasvanuga; Mängud nukuga; Liikumismängud täiskasvanuga („Püüa kinni“, „Hobused“). Osalemine koolipidudel. Tantsuliigutused koos täiskasvanuga. Kooli päevakava järgimine. Tervishoiutöötaja abi vastuvõtmine; Ohtude vältimine söömisel (kuum toit). Ohu vältimine lifti kasutamisel. Ohtude vältimine kooli mänguväljakul ja kiikedel. Käitumisreeglite järgimine jalutuskäikudel ja avalikus ruumis.	Koostöö täiskasvanute ja lastega Viisakusžestide/-piltide/sõnade kasutamine (tervitab, jätab hüvasti, tänab). Nõuete „praegu-hiljem“ täitmine. Lubavate ja keelavate korralduste (žestide) täitmine. Lihtsate korralduste täitmine klassiruumis; Elementaarse abi andmine teistele. Ootamine, kui täiskasvanu on hõivatud. Kompimismängud täiskasvanuga (Vares, patsumäng jne). Mängud palliga/autoga (veeretamine, tõukamine, edasi lükkamine/veeretamine) koos täiskasvanuga/klassikaaslasega. Mängud klotsidega koos täiskasvanuga. Mängud nukuga. Rollimängud (autojuht, arst, müüja, juuksur jne). Liikumismängud täiskasvanuga/klassikaaslasega. Lauamängud (doomino, loto jne). Järjekorra järgimine mängus. Kooli päevakava järgimine. Tervishoiutöötaja abi vastuvõtmine. Osalemine koolipidudel. Tantsuliigutused/ringmängud täiskasvanute/klassikaaslastega. Avalike kohtade külastamine (kohvik, mänguväljak). Ühistranspordiga sõitmine ohtude vältimine söömisel.	Koostöö täiskasvanute ja lastega Viisakusžestide/-piltide/sõnade kasutamine. Nõuete „praegu-hiljem“ täitmine. Lubavate ja keelavate korralduste (žestide) täitmine. Lihtsate korralduste täitmine klassiruumis. Teistele elementaarse abi osutamine. Ootamine, kui täiskasvanu on hõivatud. Kompimismängud. Mängud nukuga. Rollimängud (autojuht, arst, juuksur jne). Funktsionaalsed mängud. Liikumismängud koos täiskasvanuga/klassikaaslasega. Lauamängud (doomino, loto jne) täiskasvanu/klassikaaslasega. Osalemine grupimängus täiskasvanu juhendamisel. Oskus mänguasju klassikaaslase/täiskasvanuga jagada. Järjekorra järgimine mängus. Kooli päevakava järgimine. tervishoiutöötaja abi vastuvõtmine (ravimite võtmine, valutava koha näitamine). Tantsu/laulu/luuletuse esitamine pidudel. Avalike kohtade külastamine (kohvik, mänguväljak). Ühistranspordiga sõitmine. Ohtude vältimine söömisel ja söögiriistade kasutamisel. Jalakäija liikluseeskirjade järgimine.
---	---	--

Minapilt Enda äratundmine peeglis, käega oma peegelpildile osutamine. Reageerimine oma nimele (peapöördega). Fotol enda äratundmine (oma nime nimetamine). Oma keha- ja näoosadele osutamine peegli ees. Pereliikmete äratundmine (ema, isa) fotol. Õpetajate, õpetajaabi ja klassikaaslaste äratundmine fotol. Oma klassiruumi, söökla, tualettruumi jne Ülesleidmine. Oma koha ülesleidmine sööklas ja klassiruumis. Orienteerumine kooli territooriumil.	Tuleohutusnõuetega tutvumine. Ohtude vältimine mänguväljakul, kiikumisel ja lifti kasutamisel. Ettevaatus tee ületamisel. Käitumisreeglite järgimine jalutuskäikudel ja avalikus ruumis. Minapilt Enda äratundmine peegelpildil. Enda äratundmine (nime nimetamine) erinevatel fotodel. Enda peal keha- ja näoosade nimetamine. Oma-võõras valik (mänguasjad, isiklikud asjad). Pereliikmete (ema, isa, vend, õde, vanaisa, vanaema) äratundmine fotol. Õpetajate, õpetajaabi, klassikaaslaste äratundmine fotol. Pereliikmete nimede ütlemine ja valimine nime järgi. Õpetajate, abiõpetaja ja klassikaaslaste nimede ütlemine ja valimine nimede järgi. Koolihoones orienteerumine (klassiruum, tualettruum, söökla, aula, tervishoiutöötaja kabinet jne). Tervishoiutöötaja abi vastuvõtmine (ravimi võtmine). Orienteerumine kooli territooriumil.	Tuleohutusnõuete järgimine. Avaliku ruumi käitumisreeglite järgimine. Minapilt Enda äratundmine ja nimetamine erinevas riietuses erinevatel fotodel. keha- ja näoosade näitamine enda peal, peegli ees, nuku peal jne). valik oma-võõras (mänguasjad, isiklikud asjad), tuttav-tundmatu asi/inimene. pereliikmete, õpetajate ja klassikaaslaste äratundmine ja nimetamine fotol. foto/pildi/eseme valimine, mis asub korteri ruumides (esik, vannituba, köök, elutuba, magamistuba). orienteerumine koolihoones (klassiruum, tualettruum, söökla, aula, tervishoiutöötaja kabinet jne) ja kooli territooriumil. Kooli lähiümbruses orienteerumine.
--	---	---

4.3. TEGEVUSVALDKOND: IGAPÄEVASED OSKUSED

Õppeaine kirjeldus ja eesmärgid

Sotsiaalsete oskuste hulka kuuluvad ka igapäevaoskused, mis hõlmavad eneseteenindusoskusi ja oskust orienteeruda lähiümbruses. Igapäevaoskuste eesmärk on suurendada õpilaste aktiivset osalust igapäevaelus ja aidata tal saada (võimalikult) iseseisvaks. Selle oskuse õppimine on loomulik ja väga oluline osa igapäevases koolielus. Tähtis on õppida eneseteenindusoskusi väikeste sammude kaupa. 3. arengutasemel pööratakse tähelepanu põhiliste lihtsamate tövõtete õppimisele.

ÕPITULEMUSED: IGAPÄEVASED OSKUSED

1. ARENGUTASEME LÕPUKS ÕPILANE:	2. ARENGUTASEME LÕPUKS ÕPILANE:	3. ARENGUTASEME LÕPUKS ÕPILANE:
1) Saavutab närimis-, neelamis- ja hingamisliigutuste koordineerimise; 2) laseb end riietada protestita; 3) püüab enda riietamisele kaasa aidata; 4) proovib mõnda riietuseset/peakatet seljast/peast ära võtta; 5) nõustub hügieenitoimingutega; 6) omab esmast ettekujutust koristamisest.	1) Tunneb ära mõne riietuseseme otstarbe; 2) näitab riietamisel üles mõningast initsiatiivi; 3) järgib lauakombeid; 4) riietub ja võtab riidest lahti vastavalt ettenähtud järjekorrale (foto/pildid/sõnad); 5) teab mõningaid riidesemeid, näitab riietumisel initsiatiivi; 6) paneb selga/võtab ära mõningaid riidesemeid ja peakatte; 7) sooritab hügieeniprotseduure vastavalt etteantud järjestusele (foto/pildid); 8) teeb lihtsaid koristustöid klassis ja õues.	1) Järgib lauakombeid; 2) sööb, hoides lusikat, kahvlit ja nuga õigesti käes; 3) joob tassist õpitud viisil; 4) teadvustab WC vajadust (annab märku, jälgib rutiini); 5) paneb selga / võtab ära mõne riietuseseme (foto, pildid, sõnad); 6) saab vähese suunava abiga hakkama igapäevaste hügieenitoimingutega (foto, pildid, sõnad); 7) teeb lihtsaid koristustöid, hoolitseb klassis lillede eest ja teeb aastaajalisi töid kooli territooriumil.

ÕPPESISU: IGAPÄEVASED OSKUSED

1. ARENGUTASE	2. ARENGUTASE	3. ARENGUTASE
Söömine/joomine Söömine sondi abil. Reflektorsete imemisliigutuste (huuled, keel) pärssimine. Vedela toidu söömine (söötmisel). Püreeritud toidu söömine (söötmisel). Kahvliga peenestatud toidu söömine (söötmisel). Närimine-neelamine-hingamine järjestikuste suunatud ja koordineeritud liigutuste sooritamine abiga. Närimine- neelamine- hingamine iseseisvalt söömise ajal, toitu kurku tõmbamata. Kättepandud lusika hoidmine. Lusika suu juurde viimine abiga. Joomine tassist abiga (tilaga vm tass). Joomine tilaga joogipudelist/tassist. Oskus võtta laualt tahkeid toidutükke (küpsised jne); Lusika kasutamine söömiseks. Mustade nõude koristamine laualt.	Söömine/joomine. Söömine lusikaga, kahvli ja noaga (abiga, vähese suunava abiga, ise). Tahke toidu hammustamine (nt võileib). Joomine tassist: tassi laualt võtmine, suu juurde viimine, joomine, lauale asetamine. Joomine läbi kõrre. Toidu jaoks sobivate nõude/söögiriistade valimine. Ühisest anumast joogi valamine. Noa kasutamine (või ja keedise määrimiseks). Söömisel reeglite järgimine (kiirus ja korralikkus). Lauakommete täitmine (tänamine, nõude koristamine, tooli liigutamine jne).	Söömine/joomine Harjumuspäraste toitumise söömine tuttavates tingimustes õpitud viisil. Lusika, noa ja kahvli kasutamine sõltuvalt õpilase võimetest Lusika-, noa- ja kahvlihood õpitud viisil. Tahke, tükilise toidu söömine Joomine tassist õpitud viisil. Söögiriistade kasutamine söömisel (luskas, nuga, kahvel, olenevalt võimetest). Söömiseks/joomiseks sobivate nõude/söögiriistade valimine. Nõude paigutamine lauale enne sööki. Joogi/toidu võtmine ühisest nõust. Noa kasutamine (või ja keedise määrimine). Toidu tükeldamine kahvli servaga. Toidujääkide viimine kokkulepitud kohta. Reeglite järgimine söömisel (kiirus, korralikkus). Sööklas käitumise reeglite järgimine (tänamine, nõude koristamine, tooli liigutamine jne).

Riietumine Nõustumine riietamisega. Riietamisele kaasa aitamine. Mõne riietuseseme (peakatte, jalanõu) seljast (peast, jalast) võtmine. Hügieen Nõustumine mähkmete kasutamisega ööpäevaringselt. Istumine WC-potil (panduna, toetatuna). Käte hoidmine veejoa all (suunava abiga). Nõustumine hügieenitoimingutega: näo ja käte pesemine, hammaste pesemine, nina pühkimine, pea kammimine. Iseseisvalt suu avamine hammaste pesemiseks. Hügieenitarvetega tutvumine: tualettpaber, tahke ja vedelseep, hambahari ja -pasta, salväratik ja käterätik, kamm, peegel, mähe.	Riietumine Käte ja jalgade sihipärane liigutamine riietumisel: käe pistmine varrukasse, jalgade panemine püksisäärtesse. Riietumine ja riiete äravõtmine vastavalt etteantud järjestusele: müts, kindad, sokid, pluus, püksid (fotod/pildid/sõnad). Trukkide, krõpsude avamine vähese abiga. Mõne riietuseseme asetamine selleks ettenähtud kohale koostegevuses. Tegevused maketil: trukkide, takjakinnituste avamine, tõmbeluku avamine, paelte lahtinöörimine. Riiete ja jalatsite paigutamine selleks ettenähtud kohta (foto, pildid, sõnad). Hügieen Istumine WC- potil (toetatuna, iseseisvalt). Poti kasutamine, märku andmine oma vajadusest potti kasutada Kraani avamine ja sulgemine (koostegevuses). Eneseteeninduseks vajalike toimingute sooritamine väikeste sammude (osatoimingute) kaupa õiges järjekorras abiga: WC kasutamine, söömine, nina ja suu pühkimine, hammaste pesemine, pea kammimine (vajadusel võtta kasutusele abivahendid: foto/pildid/sõnad). Salvräti kasutamine vajadusel koostegevuses.	Riietumine Õpitud riietumis-/ lahtiriietumise oskuste abiga ja iseseisev kasutamine tuttavate/sarnaste riietusesemete puhul. Trukkide, krõpsude, lukkude avamine, sulgemine. Riiete korrastamine, vähese abiga. Paelte kinnipanek/lahtivõtmine. Riietumine vastavalt etteantud järjestusele (foto/pildid/sõnad). Riiete õiget pidi pööramine. Riiete paigutamine selleks ettenähtud kohta (kapp, kott, riul). Riiete riputamine riidepuudele, naggisse ja tooli seljatoele. Hügieen Pesu märgamisest hoidumine režiimis hoituna. WC-sse minemise vajadusest märku andmine igal võimalikul moel. WC-s võimalikult vähese abiga toimetulek. WC kasutamine kindlas järjestuses (foto, pildid, sõnad). WC leidmine avalikes kohtades (pildid tingmärkidega). Kraani avamine ja sulgemine vähese abiga / iseseisvalt. Puhtuse hoidmine söömisel: enese puhtus, laua puhtus. Salvräti/paberkäteräti kasutamine vajadusel. Nina nuuskamine (meeldetuletamisel). Hammaste, näo, käte ja oma keha pesemine vähese suunava abiga (foto/pildid/sõnad). Kammimine meeldetuletamisel. Hügieenitoiminguteks vajalike tarvete leidmine. Hügieenitarvete kasutamine (hügieeniside, deodorant, küünehari).
---	---	---

Elementaarsed koristusoskused Mänguasjade kasti panemine. Mängu- ja õppevahendite riiulile asetamine. Tolmu pühkimine. Orienteerumisõpetus Igapäevases ümbruses enese turvaliselt tundmine. Esemete märkamine ümbritsevas keskkonnas. Leppimine asukoha ja asendi muutmisega. Kohanemine uute tingimustega (ruumid, inimesed).	Tualettruumi kasutamine õiges järjestuses (foto/pildid/sõnad). Toimingute sooritamine õiges järjestuses: WC potile istumine, käte ja näo iseseisev/abistamisega pesemine (foto/pildid/sõnad). Hammaste pesemine. Elementaarsed koristusoskused Mänguasjade pesemine ja kuivama panemine. Mänguasjade paigutamine kokkulepitud kohta. Koristusvahendite valimine (foto/pildid/sõnad). Tolmu pühkimine. Lillede kastmine. Põranda pühkimine. Prügi äraviimine. Tööd õues (lehtede riisumine, teede pühkimine, lume koristamine). Orienteerumisõpetus Igapäevastes tegevustes kasutatavate ruumide ja kohtade äratundmine põhitegevusest lähtudes abiga (sh õues orienteerumine). Igapäevaste tegevuste ajal kasutatavates ruumides ja kohtades iseseisvam liikumisoskuse omandamine (abivahenditega, abiga, väheses abiga, iseseisvalt).	Elementaarsed koristusoskused Mänguasjade pesemine kindlas järjestuses. Peale mängimist mänguasjade panek kokkulepitud kohta. Tunni lõpus õppevahendite panemine riiulile. Koristusvahendite valik (foto/pildid/sõnad). Tolmu pühkimine. Lillede kastmine klassiruumis ja õues. Klassiruumi märgpuhastus. Tolmu pühkimine. Vaiba puhastamine tolmuimejaga. Prügi äraviimine. Tööd õues (lehtede riisumine, teede pühkimine, lume koristamine). Orienteerumisõpetus Eneseteenindamiseks vajalike toimingute ahela sooritamine õpitud viisil. Tegevuseks vajaliku vahendi otsimine küsimusele <i>Kus on?</i> toetudes. Tegutsemine koos täiskasvanuga lihtsa eesmärgi nimel. Aktiivne abi otsimine täiskasvanult. Oma asjade tundmine (oma kapp, koolikott, voodi jne). Etteantud tegevuses iseseisvalt tegutsemine (näiteks nõopide panemine karpi).
--	---	---

Igapäevases ümbruses liikumine koostegevuses.	Tohib/ei tohi piirangute harjumuslik (ebateadlik) täitmine (oma ja teise lapse mänguasi, söök jne). Oma ja teise lapse tegutsemise järjekorra ootamine. Ohtude märkamine ja vältimine tuttavas situatsioonis.	Teatud ohtlike olukordade vältimine talle tuttavates situatsioonides. Olukorrale vastav võimetekohane sotsiaalne käitumine (nt poes, tänaval, õnnitlemine, tervitamine jne).
--	--	---

4. 4 TEGEVUSVALDKOND: KOMMUNIKATSIOON

Õppeaine kirjeldus ja eesmärgid

Õppeprotsessi algul määrab õpetaja koostöös eripedagoogiga õpilase suhtlemisoskuse taseme ja tasemele vastavad suhtlusvahendid. Tavaliselt on õpilaste suhtlusvahenditeks alternatiivse ja augmentatiivse kommunikatsiooni suhtlusvahendid (AAC), millele lisaks võib kasutada üksikuid silpe ja sõnu. Lapse arenedes võivad suhtlusvahendid muutuda. Tähtis on, et õpilane oleks võimeline mõistma tema ümber toimuvat ja suudaks väljendada oma põhivajadusi. Paralleelselt või kombineeritult võib kasutada erinevaid toetava ja asendussuhtluse vorme. Valitud suhtlusvahendite kasutamise harjutamine toimub praktilise tegevuse käigus. Õpilase arengu toetamiseks on oluline, et temaga töötavad inimesed kasutaksid suhtlemiseks AAC vahendeid, mis vastavad tema arengutasemele. Õpilast ümbritsev ruum tuleks märgistada klassis kasutatavate AAC vahenditega.

ÕPITULEMUSED: KOMMUNIKATSIOON

I ARENGUTASE	II ARENGUTASE	III ARENGUTASE
1) Reageerib (mingil viisil) kontaktipüüdlustele; 2) huvitub kontaktist temaga iga päev tegeleva täiskasvanuga; 3) talub füüsilist kontakti / puudutamist olemas sisuline kontakt lapsega; 4) fikseerib pilgu täiskasvanule, mõnele esemele; 5) reageerib ümbritsevatele helidele, häälele; 6) häälitseb meeldiva tegevuse jätkamiseks; 7) nähes või kuuldes signaaleset mõistab järgnevat sündmust ja häälitseb; 8) teeb hingamisharjutusi;	1) Omab vähest motiveeritust tegutsemiseks koos täiskasvanuga; 2) näitab/nimetab mõnd õpitud kehaosa; 3) täidab mõne lihtsa viibetega saadetud korralduse; 4) reageerib oma nimele. 5) teostab igapäevaseid tegevusi PCS- piltide ja piktogrammidega. 6) kasutab lalinsõnu; 7) mõistab ja reageerib õpitud viisil <i>kes- mis</i> küsimustele; 8) sooritab õige hingamise saavutamiseks harjutusi;	1) Väljendab oma nime õpitud viisil; 2) näitab üles koostöövalmidust; 3) osutab õpitud esemetele ja tuttavatele inimestele; 4) oskab märku anda abivajadusest või endaga seoses olevast hädaolukorrast; 5) väljendab mõnd põhisoovi õpitud viisil (nt alternatiivse kommunikatsioonivahendi, viibete abil); 6) vastab <i>kas</i> -küsimusele õpitud viisil; 7) reageerib keelule; 8) teeb hingamisharjutusi; 9) vokaliseerib silpe ja kasutab lalinsõnu;

9) väljendab oma soove žestide, kaartide, fotode, miimika ja kommunikatsiooninupuga; 10) kasutab žeste/kaarte/sõnu keeldumiseks või pausi tegemiseks; 11) viib vastavusse foto lähedase inimesega (perekond, pedagoogid, klassikaaslased); 12) nimetab ümbritsevaid esemeid; 13) vastab lihtsatele küsimusele "Kes/mis see on?"; 14) vastab küsimustele sõnadega "ei-jah" või pildiga/žestiga; 15) täidab kontekstis lihtsaid juhiseid; 16) leiab tuttavaid esemeid pildilt/fotolt/ruumist; 17) kasutab lihtsaid suhtlusvahendeid.	9) kasutab vajaduste ja soovide väljendamiseks fotot/pilti suhtluspäevikus (tahvelil) või žesti/suhtlusnuppu/sõna; 10) kasutab keeldumiseks/pausi tegemiseks žesti/suhtlusnuppu/sõna; 11) viib vastavusse foto lähedase inimesega (perekond, pedagoogid, klassikaaslased); 12) nimetab lähiümbruse esemeid; 13) nimetab esemeid/inimesi/raamatuillustratsioonilt "Kes see on ? Mis see on?"; 14) kasutab sõnu/peanoogutust, väljendamaks "ei-jah"; 15) täidab ühe-kaheasilbilisi juhiseid kontekstis ja ilma; 16) nimetab tegevusi kaheasilbiliste fraasidega (nimisõna, tegusõna); 17) kasutab eseme kuju tähistavaid omadussõnu ja sõnu, mis väljendavad eseme kuju; 18) viib vastavusse eseme/tegevuse fotol/pildil olevaga; 19) valib mitmest fotost/pildist vajaliku; 20) valib oma-võõra mänguasja/riietuseseme vahel; 21) koostab fotodest/piltedest lihtsate tegevuste jada (päevakava, riietumine jne).	10) esitab oma soovi, moodustades piltidest 2- ja enamasõnalisi lauseid, kasutades omadus-, ase-, ees- ja määrsõnu; 11) kasutab žeste/pilte/sõnu tegevusest keeldumiseks või pausi tegemiseks; 12) nimetab esemeid ja inimesi raamatus ja oma loomulikus keskkonnas „Kes see on?“, „Mis see on?“; 13) nimetab tegevusi ühe-kaheasilbiliste fraasidega; 14) vastab peale jutu kuulamist küsimustele; 15) täidab ruumis kontekstiväliselt kahe- kolmeosalist käsklust; 16) valib toiduainete, mänguasjade, riietusesemete, nõude, mööbli ja aastaegade mõistetega seotud esemeid/pilte; 17) teeb valiku „oma-võõras“ (mänguasjad, riietusesemed, jalanõud jne) ja valiku „tuttav-tundmatu“ inimene; 18) osutab talle nimetatud objektile raamatus, klassiruumis, koolihoones ja loomulikus keskkonnas; 19) näitab eseme asukohta (peal, all, sees jne); 20) eristab poissi-tüdrukut (naist-meest), sobitab need pildiga/fotoga; 21) koostab fotodest/piltidest tegevuste jada.
---	---	--

ÕPPESISU: KOMMUNIKATSIOON

I ARENGUTASE	II ARENGUTASE	III ARENGUTASE
Häälitsemine Häälelisele aktiivsusele ergutamine: hääle esilekutsumine, koogamine, lalin. Mõne oma põhivajaduse väljendamine häälitsustega. Hetkeline emotsionaalne reaktsioon situatsioonile, sõnale, tuttavale häälele. Häälitsemine meeldiva tegevuse jätkamiseks. Meeldiva tegevuse jätkamiseks liigutuste kordamine või muul moel reageerimine. Nähes signaaleset (lusikas), järgneva sündmuse mõistmine ja sellele mingil viisil reageerimine. Kuuldes signaaleset, järgneva sündmuse mõistmine (häälitseb). Vokaliseerimine ja häälikute jäljendamine Meelevaldne väljahingamine; hingamisharjutuste tegemine; artikulationiharjutuste tegemine. Suhtlemine Pilgu fikseerimine täiskasvanu näole, taustast eristuvale esemele. Ümbritsevas toimuva pilguga jälgimine. Reageerimine helidele, häälitsustele. Pea keeramine heliallika suunas. Eneseväljendusele ärgitamine.	Vokaliseerimine ja häälikute jäljendamine Artikulationi- ja hingamisharjutuste tegemine; vokaalide kaasalaulmine, jäljendades täiskasvanut. Suhtlemine Fotokommunikatsiooni kasutamine suunamise ja abiga: tunneb ära (seostab) fotol ja tegelikkuses pereliikmed, klassikaaslased, igapäevategevused. Igapäevaste tegevuste seostamine PCS- piltide ja piktogrammidega.	Vokaliseerimine ja häälikute jäljendamine Hingamisharjutuste tegemine; vokaalide ja silpide kaasalaulmine, jäljendades täiskasvanut; õelda lühikesi sõnu. Suhtlemine Fotokommunikatsiooni, PCS-piltide, mustvalgete piktogrammide ja lihtsustatud viibete igapäevane kasutamine konkreetsetes situatsioonides. Lihtsustatud viibete, 1-2 sõnaliste lausungite kasutamine konkreetsetes situatsioonides.

Reageerimine häälele ja intonatsioonile, emotsionaalsele miimikale, esemele kui signaalile. Emotsionaalse kontakti saavutamine. Kõnearendamine (inimese poole pöördumise õpetamine) Žesti/foto/pildi/sõna kasutamine soovitu saamiseks laua taga; kommunikatsiooninupu kasutamine soovitu saamiseks; oma taotlustega erinevate inimeste poole (õpetaja/õpetajaabi) pöördumine; kahe pildi/foto/eseme vahel valimine (soovitu-soovimatu); žesti/pildi/foto/sõna kasutamine, et saada soovitud ruumis; žesti/pildi/foto/sõna kasutamine tegevusest keeldumiseks või pausi tegemiseks.	Õpitud PCS piltide ja piktogrammide mõistmine ja situatsioonile vastav kasutamine abiga, koostegutsemisel. Igapäevaselt kasutatavate lihtsustatud viibete mõistmine ja situatsioonile vastav kasutamine, sh oma soovide väljendamiseks. Vastamine suletud <i>kas</i>-küsimustele jah/ei vm õpitud viisil. Lalinsõnade kasutamine. Situatiivsete küsimuste- <i>kes, mis, (kus on)</i> mõistmine ja neile reageerimine (osutamine objektile, pildile, piktogrammile). Oma nimele (hääldatud nimi, nimekaart) reageerimine, sh osutamine oma pildile. Reageerimine keelule koostegevuses. Kõnearendamine (inimese poole pöördumise õpetamine) Žesti/foto/pildi/sõna kasutamine soovitu saamiseks ruumis; oma sooviga erinevates olukordades erinevate inimeste poole pöördumine; suhtluspäeviku (tahvli) fotode/piltide kasutamine; 2st pildist/sõnast fraasi „Ma tahan...” koostamine ja vahetamine soovitu vastu; pöördumistes omadussõna (väike-suur jne) kasutamine; pöördumistes žesti/pildi/sõna kasutamine soovimatust tegevusest keeldumiseks või pausi tegemiseks.	Jah/ei vastust nõudvatele küsimustele reageerimine. Oma soovide väljendamine lihtsustatud viibete/piktogrammide abil. Reageerimine <i>kas</i>-küsimustele. Oma soovide väljendamine omandatud suhtlemisvahenditega. Reageerimine oma nimele, enda seostamine foto ja nimekaardiga. Reageerimine keelule. Kõnearendamine (inimese poole pöördumise õpetamine) Piltide/fotode kasutamine, et saada päevikust soovitud; erinevates olukordades oma sooviga erinevate inimeste poole pöördumine; 2st pildist omadussõnaga fraasi „Ma tahan...” koostamine; puuduva eseme kohta küsimuse esitamine; pöördumine õpetaja poole erinevate tegevuste sooritamiseks / neist keeldumiseks; 2- või enamasõnalise pöördumise esitamine („Kalla mahla!”); pöördumistes omadussõnade kasutamine; pöördumistes määr- ja kaassõnade kasutamine.
--	---	---

Kõnearendamine (kõne mõistmine) Oma nimele reageerimine (pilkkontakt, pea pööramine); üheosaliste juhiste täitmine kontekstis; tegevuse sooritamine visuaalsete vihjeteta korralduse alusel; kasutada küsimustele vastamisel žesti jah/ei (peanoogutust); küsitud tuttavate esemete leidmine (olemesemed); kolmel esel kujutaval fotol/pildil küsitud leidmine käskluse „Näita...“ järgi (mänguasjad, toiduained); keha- ja näoosadele osutamine fotol/pildil; kolmelt tegevust kujutavalt fotol/pildil õigele tegevusele osutamine; esemete/fotode/piltide kasutamine päevakava koostamiseks.	Kõnearendamine (kõne mõistmine) Kaheosaliste juhiste täitmine kontekstis; üheosaliste kontekstiväliste juhiste täitmine; käskluse „Võta...!“ / „Anna...!“ täitmine ruumis; tegevuste sooritamine visuaalsete vihjeteta käskluse järgi; küsitud esemete leidmine (ümbritsevate olemesemete hulgast); valik „oma-võõras“ (mänguasjad, riietusesemed); 2-3-osaliste juhiste täitmine ruumis; korralduse „Näita...!“ järgi fotol/pildil kujutatud 3 lähiümbruses paikneva olmeeseme (riietusesemed, nõud) hulgast küsitud leidmine; isiku foto leidmine (perefond, kool); eseme leidmine klassiruumist küsimuse „Kus...?“ järgi korralduse järgi teatud värvi eseme valimine; korralduse järgi pildil keha- ja näoosale osutamine; eseme leidmine klassiruumis; kolmelt tegevust kujutaval fotol/pildil õigele tegevusele osutamine; esemete/fotode/piltide kasutamine päevakava koostamiseks.	Kõnearendamine (kõne mõistmine) Kaheosaliste kontekstiväliste juhiste täitmine; 2-3-osaliste juhiste täitmine ruumis; korralduse „Näita...!“ järgi fotol/pildil kujutatud 3 ümbritseva olmeeseme (mänguasjad, toiduained, riietusesemed, nõud, loomad, mööbel, aastaajad) hulgast küsitud leidmine; isiku foto leidmine (kool, perekond); eseme leidmine klassiruumist, tänavalt korralduse „Kus...?“ järgi; korralduse järgi teatud värvi/omadustega eseme valimine; asukohta näitavate sõnade (peal, sees, all jne) eristamine; korralduse järgi teatud värvi eseme valimine; valik „oma-võõras“ (mänguasjad, riietusesemed, jalanõud) ja „tuttav-tundmatu“ (inimene); õpetaja poolt nimetatud objektidele osutamine raamatus/oma loomulikus keskkonnas; kolmelt tegevust kujutavalt fotolt/pildilt õigele tegevusele osutamine; poisi-tüdruku (mehe-naise) eristamine, küsitud pildi valimine; fotode/piltide kasutamine kooli päevakava ja teiste järjestuste koostamisel.
--	---	---

Kõnearendamine (nimetused) Lähiümbruse objektide/olmeesemete nimetused ja inimeste nimed; raamatuillustratsioonidel olevate esemete nimetused / tegelaste nimed („Kes see on?“, „Mis see on?“); keha- ja näoosade nimetused (nuku ja enda peal); küsimustele vastates sõnade „jah/ei“ kasutamine;	Kõnearendamine (nimetused) Majapidamisesemete/ümbritsevate esemete nimetused; inimeste nimed (kool, perekond); raamatuillustratsioonidel olevate esemete nimetused/tegelaste nimed („Kes see on?“, „Mis see on?“); tegevuste nimetamine („Mida teeb?“); vastused küsimusele „Mis su nimi on?“; tegevuste nimetamine kahesõnaliste fraasidega (nimisõna-verb); kahest pildist küsitud valimine; küsimustele vastates sõnade „jah/ei“ kasutamine.	Kõnearendamine (nimetused) Raamatuillustratsioonidel olevate esemete nimetused/tegelaste nimed („Kes see on?“, „Mis see on?“); tegevuste nimetused, vastates küsimustele „Mida teeb?“; inimeste nimed, vastates küsimustele „Mis su nimi on?“; tegevuste nimetamine kahesilbiliste fraasidega (nimisõna-verb); kahest pildist küsitud valimine; küsimustele vastates sõnade „jah/ei“ kasutamine.
---	---	--

4.5 TEGEVUSVALDKOND: KOGNITIIVSED OSKUSED

Õppeaine kirjeldus ja eesmärgid

Aistingute arendamine on oluline, sest aistingute abil õpib laps tundma oma keha ja ümbritsevat. Eelkõige on vaja välja selgitada, mil määral laps oma tunnetuskanalit kasutab, ning siis neid teadmisi õppeprotsessi planeerimisel kasutada.

Oma keha tundmine on lapse kognitiivse arengu alus. Kehatunnetus areneb materiaalse maailma teadvustamise kaudu. Oluline on teada, et õppimine algab lapse lähiümbrusest.

Kuivõrd õpilasel on raskusi eristada sensoorseid stiimuleid, vajab ta selgeid ja tugevaid stiimuleid. Samas ei tohi ümbritsev keskkond sisaldada liigseid stiimuleid (näiteks liigne müra, esemed jne).

Õpetajal on juhtiv roll stimuleeriva keskkonna loomisel, mis toetab õpilase kognitiivset arengut läbi aktiivse uuriva tegevuse ja on aluseks terviklike seoste loomisele. Õpilase jaoks on oluline mõista eseme püsivust, ruumisuhteid, esemete sihipärast kasutamist ning põhjus-tagajärg seoseid.

Kognitiivse arengu käigus õpib laps järjest sihipärasemat tegutsema.

ÕPITULEMUSED: KOGNITIIVSED OSKUSED

I ARENGUTASE	II ARENGUTASE	III ARENGUTASE
1) Talub füüsilist kontakti / puudutamist; 2) säilitab suunatult lühiajalise tähelepanu; 3) omab sensoorse taju kaudu ettekujutust esemetest ja nende omadustest (visuaalne, taktiline, haistmis- ja kuulmisaisting); 4) sooritab erinevaid toiminguid esemetega (haarab ja hoiab, puudutab ja katsub esemeid näo, huulte, käte ja jalgadega); 5) fikseerib ja hoiab pilku taustast eristaval esemel; 6) vaatleb vaateväljas olevaid esemeid, oskab vabaneda teda takistavast esemest; 7) pöörab pilgu/pea/keha heliallika suunas; 8) omab esmast ettekujutust hulgast, suurusest, värvist; 9) omab elementaarseid arusaamist nädalapäevadest ja aastaegadest; 10) omab esmast lugemis- ja kirjutamisoskust.	1) Tegutseb sihipäraselt mõne tuttava esemega; 2) matkib üksikuid liigutusi; 3) eristab taktiliselt erinevaid materjale/esemeid ja tegeleb nendega; 4) omab vähest motiveeritust tegutsemiseks koos täiskasvanuga; 5) näitab/nimetab mõnd õpitud kehaosa; 6) sordib ja paigutab esemed kahte ossa suuruse, kuju ja/või värvi järgi; 7) võrdleb esemeid suuruse, hulga, värvi ja kuju järgi; 8) moodustab esemetest paare; 9) valib tuttavas olukorras „kõigepealt-hiljem“ 10) seob nädalapäeva, ilmastiku ja aastaaja pildi/tegevuse/aastaajaliste muutustega; 11) taasehitab 3st ja enamast elemendist koosneva konstruktsiooni; 12) omab esmast lugemis- ja kirjutamisoskust.	1) Mõistab ööpäeva ja koolinädala rütmi igapäevaste korduvate tegevuste kaudu; 2) omab arusaama aastaegadest; 3) oskab märku anda abivajadusest või hädaolukorrast; 4) seostab eri meelte abil loodud aistinguid; 5) ühendab õpitud viisil pildipaare või pildiosi; 6) kasutab sihipäraselt pliiatsit ja pintslit; 7) eristab „üks“ ja „palju“; 8) paigutab esemeid ja pilte eeskuju järgi ruumis: peal, all, kõrval. 9) paigutab kujundeid vastavasse vormi: ümmargune, kolmnurkne, kandiline; 10) omab ettekujutust ehitusest ja konstrueerimisest; 11) omab ettekujutust eseme kujust, suurusest, koguse ja värvist; 12) sordib esemeid kuju, suuruse, värvi, koguse ja pikkuse järgi; 13) kõrvutab ühesuguseid ja erinevaid esemeid/pilte; 14) omab esmast lugemis- ja kirjutamisoskust.

ÕPPESISU: KOGNITIIVSED OSKUSED

I ARENGUTASE	II ARENGUTASE	III ARENGUTASE
MEELTE STIMULEERIMINE		
Eeltunnetuse kujundamine Elementaarsete orienteerumisreaktsioonide esilekutsumine: pilgu suunamine, esemete puudutamine ja kompimine (näoga, huultega kätega, jalgadega), esemete suhu panemine, närimine, kopsimine, tõukamine, riide eemaldamine näolt, närimine; Raamatu illustatsioonide vaatamine, tugevast materjalist lehtede keeramine, raamatu närimine. Kompimismeel Puudutamise talumine. Puudutamisele reageerimine, (sh erinevad faktuurid). Esemete puudutamine koostgevuses. Kätte pandud esemete hoidmine. Eseme haaramine ja hoidmine, käest kukutamine. Takistavatest teguritest vabanemise üritamine. Eseme enda juurde tõmbamine koos tegutsedes, abiga, vähese abiga.	Tunnetuse kujundamine Õige osatoimingu valimine või kahe osatoimingu järjestamine tuttavas situatsioonis mingi tulemuse saavutamiseks (raadio helitugevuse nupu keeramine, karbi avamine eseme kättesaamiseks jm). Esemete paigutamine kokkulepitud kohta. Pliiatsi ja pintsli kasutamine koostgevuses. Tuttavate esemete sihipärane kasutamine. Kompimismeel Eri faktuuriga esemete äratundmine, nendega harjumine. Esemete jaotamine kahte ossa suuruse, kuju, ja/või värvuse alusel. Esemepaaride situatiivne ühendamine. Esemete asetamine ühest käest teise, et võtta veel üht eset. Eseme enda juurde tõmbamine	Tunnetuse kujundamine Tähelepanu ümberlülitamine suunamisel ühelt tunnuselt teisele. Pliiatsi ja pintsli sihipärane kasutamine. Rühma mittesobiva objekti eraldamine, üks ja palju eristamine. Samade esemete jaotamine tajutavate tunnuste alusel kahte ossa. Kompimismeel Eri meelte abil loodud aistingute seostamine. Samade esemete jaotamine tajutavate tunnuste alusel kahte ossa. Esemete ja piltide paigutamine ruumis eeskuju järgi: peal, all, kõrval. Kujundite paigutamine vastavasse vormi ümmargune, kolmnurkne, kandiline.

Haistmismeel Eri intensiivsusega lõhnade nuusutamine. Reageerimine meeldivale/ebameeldivale lõhnale. Maitsmismeel Eri maitsete tunnetamine koostegevuses (soolane, magus, hapu, kibe jne). Toidu maitse- ja lõhna haistmine. Nägemismeel Pilgu fikseerimine ja hoidmine taustast eristuval esemel. Näidatava eseme lühiaegne jälgimine pilguga. Vaateväljas oleva eseme lühiaegne vaatamine. Kuulmismeel Reageerimine helile. Pilgu/ pea/ keha pööramine heliallika suunas.	Haistmismeel Toidu maitse ja lõhna haistmisel aistingute seostamine. Maitsmismeel Toidu maitse ja lõhna maitsmisel aistingute seostamine. Nägemismeel Eseme ja foto/pildi sobitamine. Õpilase nähes peidetud eseme leidmine. Nähtud õpitud toimingute imiteerimine. Kuulmismeel Muusika kuulamine, eri rütmide matkimine koostegevuses (plaksutamine, koputamine jne). Täiskasvanu ettelõetud loo kuulamine.	Haistmismeel Eri meelte abil loodud aistingute seostamine. Reageerimine erinevatele lõhnaaistingutele: meeldiva/ebameeldiva lõhnaaistingu eristamine. Maitsmismeel Eri meelte abil loodud aistingute seostamine. Reageerimine erinevatele maitseaistingutele: meeldiva/ebameeldiva maitseaistingu eristamine. Nägemismeel Pildipaaride või pildiosade ühendamine õpitud viisil. Eseme tavapärase asukoha teadmine ka juhul, kui ese ei ole nähtaval (nt riided nagis, lusikad, pliiaitsid sahtlis). Samade esemete jaotamine nähtavate tunnuste alusel kahte ossa. Rühma mittesobiva objekti eraldamine. <i>üks</i> ja <i>palju</i> eristamine. Esemete ja piltide paigutamine ruumis eeskuju järgi: peal, all, kõrval. Objekti 2-3 tunnuse märkamine suunamisel. Kuulmismeel Muusika kuulamine, eri rütmide matkimine iseseisvalt, õpitud viisil (plaksutamine, koputamine jne). Täiskasvanu ettelõetud loo kuulamine. Iseseisvalt õpitud viisil koputamine ja plaksutamine.
---	--	---

Sensoorne taju ja orienteerumistegevused Pilgu fikseerimine esemele; eseme liikumise jälgimine pilguga (üles-alla, paremale-vasakule, ringjoont mööda, lähedale-kaugemale); pilgu ülekandmine ühelt esemelt teisele; eseme puudutamine; eseme hoidmine; eseme vaatlemine (nägemine, suuga tajumine, haistmine, kompimine, kuulmine); näole visatud riide eemaldamine; reageerimine erinevatele lõhnadele (meeldiv, ebameeldiv); reageerimine erinevatele maitsetele (soolane, magus, hapu); reageerimine helile (pea ja keha keeramine heli suunas); erinevate esemete helide eristamine; nädalapäevade vastavusse seadmine kindla tegevusega/värviga või taktilise kaardiga; aastaaegade vastavusse seadmine aastaajaliste muudatustega (sügis – lehed langevad, talv – lumi jne); Ehitamine ja konstrueerimine Ühe eseme asetamine teise peale; ühe eseme asetamine teise sisse; ehitised 2-3-st klotsist; rõngaste asetamine ja äravõtmine püramiidist; suurte helmeste nõõrimine; kahest osast terviku moodustamine.	Sensoorne taju ja orienteerumistegevused Peidetud eseme leidmine (riide all, sirmi taga); eseme leidmine klassiruumist; toimingutejada sooritamine esemetega kindlas järjekorras; erineva tekstuuriga esemete tuvastamine (kare-sile, külm-soe, pehme-kõva, märg-kuiv); erinevate esemete helide eristamine; rütmi kordamine (plaks, koputus); helitugevuse kordamine (vaiksel-kõvasti); harjutused „sõrmebasseinis“ (liiv, kivikesed, lehed, käbid, lumi, vesi); kooli päevakava vastavusse viimine päeva osadega; nädalapäeva vastavusse viimine konkreetse värvi või tegevusega; aastaaegade vastavusse viimine piltidega (aastaajalised muutused); ilmastikunähtuste ja piltide vastavusse viimine. Ehitamine ja konstrueerimine Esemete asetamine üksteise taha, kõrvale, peale, alla; klotsidest ehitamine (torn, rong); „matrjoška“ lahti- ja kokkupanemine; lihtsate kujundite ehitamine klotsidest; helmeste ja mosaiikide järjestuse kordamine; kahest ja enamast osast terviku moodustamine; suurtest detailidest pusle kokkupanemine.	Sensoorne taju ja orienteerumistegevused Peidetud esemete otsimine (laual, klassiruumis); mängutegevuste jada järjestikune sooritamine; erineva tekstuuriga esemete võrdlemine (kare-sile, külm-kuum, pehme-kõva, märg-kuiv); muusika rütmi ja helitugevuse kordamine; konkreetselt nädalapäevale vastava pildi valimine; ilmastikule vastava pildi valimine; aastaajale vastava pildi valimine; ööpäeva osade kõrvutamine (hommik, päev, õhtu, öö). Ehitamine ja konstrueerimine Esemete paigutamine üles, alla, kõrvale; klotsidest mustri kordamine näidise järgi (torn, rong, sild, püramiid); helmemustri kordamine näidise järgi; mosaiikmustri kordamine näidise järgi; osadest terviku tegemine; puslede kokkupanemine.
---	--	---

Suuruse-, värvuse ja vormikujutised Erineva värvuse, suuruse ja vormiga esemetega tutvumine vaatlemise, kompimise teel; erineva suuruse ja vormiga esemete hoidmine koostegevuses, abiga, vähese abiga; erineva värvi, suuruse ja kujuga esemete tundmaõppimine vaatlemise ja kompimise teel; erineva suuruse ja kujuga esemete sorteerimine koostegevuses/abistamisega; kujundite sisestamine alusplaadi vastavatesse aukudesse; identsete esemete sortimine (kaks korvi); esemete sortimine värvi järgi (2 värvi); esemete sortimine kuju järgi (kaks kujundit); sarnaste esemete sortimine (samasugune). Esmased matemaatilised oskused Valik „suur-väike“; valik „üks-palju“; võrdse hulga esemete valik (kuni 2).	Suuruse-, vormi-, ruumi- ja ajakujutised. Eseme tunnuste suunatud tajumine: suurus, värvus, vorm; esemete valik ja paigutamine vastavasse vormi, esemete paigutamine üksteise sisse; esemete järjestamine näidise järgi, värvuse järgi, suuruse järgi; igapäevaste ajamõistete seostamine PCS-piltide ja piktogrammidega (aastaajad, nädalapäevad); eseme tunnuste suunatud tajumine: suurus, värvus, kuju; esemete valik ja paigutamine vastavasse kujundisse, esemete paigutamine üksteise sisse; eseme ja foto kõrvutamine; sarnaste, kuid mitte identsete esemete võrdlemine; identsete piltide sortimine; sarnaste, kuid mitte identsete esemete sortimine; esemete sortimine värvi järgi (2 ja enam); esemete sortimine kuju järgi (2 ja enam); esemete sortimine suuruse järgi. Esmased matemaatilised oskused Valik „suur-väike“ (2 hulgast); valik „lühike-pikk“ (2 hulgast); valik „üks-palju“; võrdse hulga esemete valik (kuni 3);	Suuruse-, vormi-, ruumi- ja ajakujutised. Kujundite paigutamine vastavasse vormi ümmargune, kolmnurkne, kandiline; järjestamine näidise järgi (värvus, suurus, kuju); iseseisev järjestamine värvuse, vormi ja suuruse järgi (kuni 3 objekti, pilti); igapäevaste ajamõistetega seotud PCS- piltide ja piktogrammide kasutamine omandatud viisil (aastaajad, nädalapäevad, ilm); kujundite paigutamine sobiva kujuga ümmargusse, kolmnurksesse, ruudukujulisse vormi; eeskuju järgi sortimine (värv, suurus, kuju); iseseisvalt sortimine värvi, kuju ja suuruse järgi (3 ja enam eset/kujutist); mitteidentsete esemete sortimine; sortimine liikide järgi; piltide sortimine liikide järgi; sarnaste, kuid mitte identsete esemete võrdlemine; sarnaste, kuid mitteidentsete piltide võrdlemine; esemete sortimine assotsiiooni järgi; pildijada reastamine (terved õunad, hammustatud õunad jne). Esmased matemaatilised oskused Valik „suur-väike“, valik „lühike-pikk“; valik „üks-palju“; valik „täis-tühi“; esemete reastamine suuruse järgi;
--	---	---

Esmane kirjutamisoskus Paberile/tahvlile pliiatsiga kriidiga/ kritseldamine; horisontaaljoonte sirgeldamine; vertikaaljoonte sirgeldamine; (sealhulgas digivahendite kasutamine). Esmase lugemisoskus Raamatu illustratsioonide vaatamine paksulehelist raamatust. Põhjuse-tagajärg seosed Õige osatoimingu valimine (abiga); tuttavas olukorras mingi tulemuse saavutamiseks (karbi avamine eseme kättesaamiseks jne);	kirjutatud numbri vastavusse viimine esemete arvuga (kuni 3); esemete reastamine suuruse järgi (kuni 3); esemete loendamine (kuni 3); esemete arvu näitamine sõrmedel (kuni 3). Esmane kirjutamisoskus Horisontaal-/vertikaaljoonte tõmbamine mööda punktiirjoont; kaldjoonte joonistamine eeskuju järgi; joonistamine mööda kõverjoont; kahe või enama punkti ühendamine; joonistamine mööda erinevaid kontuurjooni; (sealhulgas digivahendite kasutamine). Esmase lugemisoskus Raamatulehekülgede keeramine; raamatuillustratsioonilt tuttavate objektide leidmine; täiskasvanu loetud jutu kuulamine; oma nimega kaardi leidmine; tähtedest oma nime koostamine eeskuju järgi. Põhjuse-tagajärg seosed Õige osatoimingu valimine tuttavas situatsioonis mingi tulemuse saavutamiseks (raadio helitugevuse nupu keeramine, karbi avamine eseme kättesaamiseks jne);	võrdse hulga esemete valik; kirjutatud numbri vastavusse viimine esemete arvuga; esemete loendamine; esemete arvu näitamine sõrmedel; numbrite reastamine õiges järjestuses. Esmane kirjutamisoskus Erinevate joonte joonistamine mööda punktiirjooni; kahe või enama punkti ühendamine; joonistamine mööda erinevate kujundite piirjooni; numbrite ja tähtede kirjutamine eeskuju järgi; oma ees- ja perekonnanime kirjutamine eeskuju järgi; kujundile puuduva detaili lisamine; (sealhulgas digivahendite kasutamine). Esmase lugemisoskus Raamatulehekülgede keeramine ja illustratsioonide vaatamine raamatust; Raamatu illustratsioonidelt tuttavate objektide ja tegevuste leidmine; täiskasvanu loetud jutu kuulamine; oma nimega kaardi leidmine; klassikaaslaste, õpetaja ja lähedaste nimedega kaartide leidmine; tähtedest oma nime koostamine. Põhjuse-tagajärg seosed Õige osatoimingu või toimingute jada valimine tuttavas situatsioonis mingi tulemuse saavutamiseks (raadio helitugevuse nupu
---	--	--

esemete tagasipaigutamine (abiga) õigesse kohta.	esemete tagasipaigutamine õigesse kohta; tuttavate esemete eesmärgipärane kasutamine; gruppi mittesobiva eseme eraldamine (1 erinevus); igapäevaste ajamõistete sidumine PCS-kaartidega ja piktogrammide/žestidega (aastaajad, nädalapäevad, kooli päevakava).	keeramine, karbi avamine eseme kättesaamiseks jne); esemete tagasipaigutamine õigesse kohta; tuttavate esemete eesmärgipärane kasutamine; tähelepanu ümberlülitamine ühelt objektilt teisele; gruppi mittesobiva eseme eraldamine (2 või enam erinevust); igapäevaste ajamõistetega PCS-kaartide ja piktogrammide kasutamine omandatud viisil (aastaajad, nädalapäevad jne).
---	---	---